

**IAN
RANKIN**

CRIME MASTERS

Scriitorul scoțian Ian Rankin (n. 1960) a studiat literatura la Universitatea din Edinburgh și, după ce a exercitat diverse profesii, a debutat în 1986 cu romanul *The Flood*. Un an mai târziu a publicat – inițial fără prea mari ecouri, la fel ca în cazul romanului de debut – *Knots and Crosses (X și Zero)*, primul roman din seria ce-l are ca erou pe inspectorul John Rebus.

Seria *Rebus* (care, până în momentul de față, cuprinde optsprezece romane) i-a adus faima mondială și numeroase premii de prestigiu în domeniul literaturii polițiste, printre care patru distincții Dagger Awards acordate de Crime Writers' Association (inclusiv prestigiosul Diamond Dagger, obținut în 2005). În 2002 a primit titlul de Ofițer al Ordinului Imperiului Britanic pentru serviciile aduse literaturii. Până în prezent, a publicat 25 de romane, două culegeri de povestiri și o lucrare de non-ficțiune. Cel mai recent roman al său este *Standing in Another Man's Grave* (2012). Recent, autorul a anunțat că seria *Rebus* va continua cu romanul *Saints of the Shadow Bible*.

IAN RANKIN

Rebus:

Traducere din limba engleză
de Mircea Pricăjan

PALADIN

Toate personajele din această carte sunt fictive. Orice asemănare cu persoane în viață ori decedate este pur întâmplătoare.

*Pentru Miranda,
fără de care nimic nu merită
dus până la capăt*

INTRODUCERE

19 martie 1985 a fost o zi mare pentru mine. Urmam cursurile doctorale la Universitatea din Edinburgh, unde studiam proza lui Muriel Spark. Teza la care lucram se dovedea însă a fi mai puțin importantă pentru mine decât propria-mi scriitură. Începusem cu poezie, după care cunoscusem un oarecare succes cu proza scurtă. Nu reușisem să găsesc un editor pentru primul meu roman, însă cea de-a doua încercare tocmai primise acceptul unei edituri mici, cu sediul în Edinburgh, pe nume Polygon. Acel roman purta titlul *The Flood* (*Potopul*) și în 19 martie m-am prezentat la sediul lor pentru a semna primul meu contract de editare. Am consemnat evenimentul în jurnal, unde, totuși ocupa locul secund, după: „Mi-a venit o idee pentru un roman (*crime thriller*) care a pornit de la o situație precisă și s-a dezvoltat într-o intrigă complexă. N-am scris încă niciun rând din el, dar îl am pe tot în minte, de la prima pagină până pe la pagina 250”.

În 22 martie lucram la acest proiect nou și, două zile mai târziu, am consemnat că „are nevoie de un titlu provizoriu; cred că am să-l botez *Knots and Crosses*”. Îmi amintesc bine că stăteam într-un fotoliu din living, în fața căminului, și că mă jucam cu ideea de X și zero¹.

¹ Joc fonetic între „*naughts and crosses*”, jocul de X și 0, și „*Knots and Crosses*”, în traducere „noduri și cruciulițe”, titlul original al romanului de față. (n.t.)

Acum mi se pare că Rebus s-a ivit în mintea mea ca un personaj gata format, cu tot cu soția lui înstrăinată, fiica tânără și sănătatea mintală șubredă. Când m-am apucat de scris, foloseam o mașină electrică aflată pe masa de lângă fereastră. Mă zgâiam pe geam la clădirea de vizavi și-am decis că Rebus va locui acolo, chiar peste drum de reședința mea de pe strada Arden nr. 24, Marchmont, Edinburgh.

Spre finele lui octombrie, încheiasem a doua ciornă a cărții: „două sute zece pagini de proză, mulțumitoare în proporție de șaizeci la sută”. Pe-atunci aveam deja o agentă literară; ea mi-a sugerat unele modificări, dintre care cea mai substanțială implica eliminarea unei bucăți mari din secțiunea centrală a flashbackului. M-am conformat, iar cartea a devenit mai suplă, fără să piardă din forță.

X și zero este o carte destul de greu de digerat, întrucât vorbește despre un ucigaș în serie care vânează copii. Sunt convins că am vrut să ofer o rescriere contemporană a romanului *Doctorul Jekyll și domnul Hyde*. Când am studiat capodopera lui Stevenson pentru teza de licență m-a intrigat faptul că autorul alesese să-și plaseze povestea în Londra. Și totuși, acesta rămâne un roman profund scoțian, inspirat (cel puțin parțial) din viața lui Deacon William Brodie, un ins din Edinburgh care pe timp de zi era un respectabil gentleman, iar noaptea devenea criminal.

Pe atunci nu mă interesa să citesc literatură detectivistică și nu știam nimic despre procedurile polițienești. În același timp, nu aveam deloc habar că *X și zero* va fi prima parte dintr-o serie. De aceea, n-am ezitat să îi ofer lui Rebus un trecut personal complex și un nume în ton cu multele poante din carte (rebusul fiind, la urma urmei, o ghicitoare în imagini). De fapt, recitind acum cartea, m-am surprins roșind la multitudinea de referințe și jocuri literare (inclusiv

trimiteri la Spark, Mailer, Anthony Burgess și Thomas Pynchon). Rebus însuși e prea toabă de carte, citează din Shakespeare și e pasionat de Dostoievski. El gândește precum studentul-romancier care i-a dat viață, nu ca un polițist veritabil. Cerul este descris ca fiind „întunecat ca o operă wagneriană”, în vreme ce expresia „manumisiunea viselor” m-a trimis (în 2005) la dicționar. Presupun că era un cuvânt pe care tocmai îl învățasem în 1985 și ardeam de nerăbdare să fac paradă cu el. Eram un tânăr îndrăgostit de limbaj, care se străduia să dobândească o voce proprie și care uneori făcea exces de zel.

Povestea e plasată în 1985. La momentul acela, majoritatea magazinelor de pe Princes Street erau închise duminica. Exista un cinema *ABC* (numit acum *Odeon*) pe Lothian Road și o gelaterie *Mr. Boni's* (acum defunctă) la Tollcross. Oamenii foloseau telexuri, însă nimeni nu avea mobil. Iar când Rebus căuta un bar, era tentat să aleagă unul care utiliza gilul ca unitate de volum (de-atunci s-a trecut la echivalentul metric). *X și zero* seamănă deja cu un document istoric, scris într-un și despre un Edinburgh care nu mai există. Cât despre protagonistul cărții, ei bine, și el a suferit schimbări de-a lungul timpului. În această primă apariție a sa el ascultă în principal muzică jazz la un casetofon Nakamichi, probabil același pe care iubita mea Miranda mi-l făcuse cadou. Mai apoi, aveam să îi modific preferințele spre muzica rock. Și, chiar dacă nu l-am descris niciodată din punct de vedere fizic în niciunul dintre romane, aici aflăm că are păr castaniu și ochi albaștri (la fel ca mine). Totodată, e zugrăvit ca un posibil suspect, motiv pentru care i-am împrumutat un aer atât de îngrijorat, suferind flashbackuri stranii și ținând o cameră goală în apartament, a cărei ușă e în permanență încuiată.

Unele dintre personajele secundare din *X și zero* aveau să-mi fie de folos în cărțile viitoare. Jurnalistul Jim Stevens urma să joace un rol într-un roman non-Rebus (*Watchman*) înainte să reapară în cadrul seriei. Fratele lui Rebus avea să se întoarcă și el, la fel ca și detectivul Jack Morton, colegul său. Iar Gill Templer este și ea un personaj recurent, întreținând cu Rebus o relație care, chiar și după atâția ani, e influențată de întâmplările din acest prim roman. În cărțile mai recente, desigur, îl port pe Rebus prin secții de poliție și puburi reale. Edinburgh-ul din *X și zero* este însă mai degrabă ficțional: secția de poliție a lui Rebus e amplasată pe o stradă inexistentă, iar baruri precum Sutherland rămân plăsmuiri ale imaginației mele.

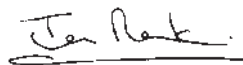
Încă un lucru despre Rebus: moare la sfârșit. Nu în versiunea finală, evident, însă acesta era planul meu dintâi. Dacă nu renunțam la idee, nu știu ce m-aș fi făcut acum. Cartea atinge punctul culminant în niște tunele de sub Biblioteca Centrală de pe podul George IV. Poate există sau poate nu există catacombe acolo. Cu toate acestea, sub Biblioteca Națională (chiar peste drum de Biblioteca Centrală) categoric există tunele – știu asta fiindcă noi, doctoranzii, am avut parte de un tur al acestora... Așa cum spune Muriel Spark, unui bun autor nu-i scapă nimic.

Deoarece nu aveam habar cum anchetează poliția o crimă, am făcut ceea ce-ar fi făcut orice student silitor: i-am scris comisarului-șef. Lui i s-a făcut milă de mine și m-a îndrumat spre secția de poliție Leith, unde doi detectivi plictisiți mi-au răspuns la întrebări și mi-au adăugat numele în baza lor de date, pentru eventualitatea în care motivul curiozității mele avea să se dovedească ceva mai necurat. Îmbrăcat în haină de sibir și încălțat cu ghețe Doc Marten, cu un fular gen Dr. Who în jurul gâtului, probabil că nu

prea aveam mutră de romancier. Uneori, chiar și acum, mă uit în oglindă și sunt nevoit să accept că asta e realitatea.

X și zero a fost publicat până la urmă în Londra de The Bodley Head (editură acum defunctă și ea), pe 19 martie 1987, la exact doi ani după ce-mi venise prima oară ideea cărții. Pe copertă apărea desenul unui joc de X și 0, jucat cu bucăți înnodate de sfoară și cruciulițe făcute din chibrituri. Cât despre poza de autor, cu cât spun mai puține, cu atât mai bine. Pe-atunci eram căsătorit, locuiam în Londra și lucram la Politehnica Middlesex. M-am dus la serviciu ca de obicei și n-am văzut recenzii la cartea mea în niciunul dintre ziarele acelei zile. După patruzeci și opt de ore am pornit spre Edinburgh pentru a petrece câteva săptămâni la un refugiu pentru scriitori. Cartea n-a părut să stârneasă cine știe ce rumoare. Vânzările au continuat să fie slabe, iar recenziile, puține. Asta am scris și în jurnal: „*X și zero* a avut chiar mai puțină vizibilitate decât *Flood*”. Cam așa fusese, se pare, începutul și sfârșitul carierei mele de scriitor de literatură polițistă. Pe vremea aceea lucram la un roman de spionaj, intitulat *Watchman*, a cărui acțiune se petrecea în Londra, și aveam planuri ambițioase, voiam să devin următorul Le Carré. Rebus era deja de domeniul trecutului.

Dar lucrurile nu aveau să rămână așa.

aprilie 2005

PROLOG

1

Fata scoase un țipăt. Unul singur.

Fusese o scăpare din partea lui. Țipătul ei putea însemna sfârșitul tuturor lucrurilor, înainte ca ele să fi putut începe cu adevărat. Vecini curioși, poliția chemată să cerceteze. Nu, nu era bine deloc. Data viitoare avea să o lege la gură ceva mai strâns, doar puțin, doar atât cât să fie sigur.

Se duse la sertar și scoase din el un ghem de ață. Luă o forfecuță ascuțită pentru unghii, din acelea pe care doar fetele le folosesc, și tăie o bucată de aproximativ cincisprezece centimetri, apoi puse ghemul și forfecuța înapoi în sertar. O mașină ambală motorul afară și el se duse la geam, lovind cu piciorul un teanc de cărți de pe podea. Mașina dispăruse însă, iar el surâse în barbă. Încercă să înnoade sfoara, un nod simplu, nimic special. Pe bufet aștepta un plic.

2

Era 28 aprilie. Umezeală mare, desigur: apa ieșea din iarba sub pașii lui John Rebus, care se îndrepta spre mormântul tatălui său, decedat acum exact cinci ani. Așeză coroana astfel încât să stea sprijinită de marmura nemișcată,

lucioasă; galben și roșu, culorile aducerii-aminte. Rămase locului o clipă, încercând să se gândească la ceva potrivit de spus, însă nu părea să aibă ce să spună, ce să gândească. Fusesse un tată destul de bun; atât. Oricum, bătrânul nu și-ar fi dorit ca el să-și irosească vorbele. Așa că rămase acolo, cu mâinile împreunate respectuos la spate, ciorile croncănind pe zidurile dimprejurul său, până când apa care i se infiltra în pantofi îi reaminti că la porțile cimitirului îl aștepta o mașină.

Conduse în tăcere, urând faptul că se întorsese în Fife, locul unde zilele de odinioară nu fuseseră niciodată „cele bune”, unde fantomele fremătau între pereții caselor goale și unde obloanele erau coborâte în fiecare seară la câteva prăvălii, oferind vandalilor un loc unde să-și scrie numele. Ce tare ura Rebus toate acestea, această stranie lipsă a aerului respirabil! Puțea ca întotdeauna: a abuz, a paragină, a viață irosită, pur și simplu.

Conduse cale de treisprezece kilometri, cât era până la mare, spre locul unde trăia fratele său Michael. Ploaia se mai potolise pe măsură ce se apropia de coasta cenușie ca un craniu, mașina împrăștiind perdele de apă dintr-o mie de gropi din asfalt. Oare de ce, se întreabă el, nu se învrednicea nimeni să repare drumurile de aici, în vreme ce la Edinburgh le plombau mult prea des? Și oare de ce, mai presus de orice, luase el hotărârea tâmpită de-a veni taman până în Fife, doar fiindcă era comemorarea morții tatălui său? Încercă să se concentreze asupra altui lucru și se trezi meditănd la următoarea sa țigară.

Prin ploaia care acum cădea mărunț, Rebus zări o față cam de vârsta fiicei lui mergând pe marginea înverzită a drumului. Încetini mașina, o cercetă în oglinda retrovi-zoare după ce trecu de ea și se opri. Îi făcu semn să se apropie de geamul portierei.

Respirația ei era vizibilă în aerul rece și nemișcat, iar părul negru îi cădea în șuvițe răsucite pe frunte. Se uita la el cu fereală.

— Unde te duci, scumpete?

— La Kirkcaldy.

— Vrei să te duc eu?

Ea clătină din cap, picături de apă zburându-i de pe părul buclat.

— Mama a spus să nu urc în mașinile necunoscuților.

— Mama ta are dreptate, zise Rebus, zâmbind. Am și eu o fiică de vârsta ta și îi spun același lucru. Dar plouă, iar eu sunt *polițist*, așa că poți avea încredere în mine. Mai ai încă drum lung de făcut, să știi.

Fata se uită de-a lungul drumului în ambele direcții, după care clătină iarăși din cap.

— Bine, spuse Rebus, dar ai grijă. Mama ta are dreptate.

Ridică geamul și demară, privind-o în oglindă; și ea îl privea, la rândul ei. Isteț copil. Era bine de știut că mai existau părinți cu simț de răspundere. De-ar fi putut spune același lucru și despre fosta lui soție! Felul în care o crescuse ea pe fiica lor era o rușine. Și Michael îi dăduse fiicei lui prea multă libertate. Cine era de vină?

Fratele lui Rebus avea o casă impunătoare. Urmase tradiția tatălui lor și devenise hipnotizator de profesie. Și părea că era unul destul de priceput, judecând după ce se spunea. Rebus nu-l întrebase niciodată pe Michael cum reușea s-o facă, la fel cum nu manifestase niciodată vreun dram de interes ori curiozitate față de spectacolele ținute de tatăl lui. Observase că asta încă îl nedumerea pe Michael, care obișnuia să facă aluzii și să îi ofere ocazii de a-l chestiona cu privire la propriul său spectacol scenic, în cazul în care și-ar fi dorit asta.

Numai că John Rebus avea prea multe pe cap. Așa stăteau lucrurile de cincisprezece ani, de când era polițist. Cincisprezece ani, în urma cărora nu se putea mândri decât cu o doză enormă de autocompătimire și o căsătorie distrusă din care rămăsese, agățat la mijloc, un copil nevinovat. Era mai degrabă dezgustător decât trist. Între timp, Michael își întemeiase o familie fericită, avea doi copii și o casă mai mare decât orice și-ar fi putut permite Rebus vreodată. Dădea spectacole la hoteluri, cluburi și chiar la teatre, până hăt departe, în Newcastle și Wick. Uneori câștiga până la șase sute de lire dintr-un singur spectacol. Scandalos. Conducea o mașină scumpă, purta haine bune și niciodată nu l-ai fi văzut stând în ploaie, ud ciuciulete, într-un cimitir din Fife, în cea mai mohorâtă zi de aprilie de mulți ani încoace. Nu, Michael era prea deștept pentru asta. Și, în egală măsură, prea prost.

*

— John! Hristoase, ce s-a întâmplat? Adică... mă bucur să te văd. Dar de ce nu mi-ai telefonat ca să mă avertizezi că sosești? Hai, intră.

Era primirea la care Rebus se așteptase: surpriză stânjenită, de parcă ar fi fost dureros să ți se aducă aminte că încă ți-au mai rămas rude în viață. Iar Rebus remarcase folosirea verbului „a avertiza” în locul mai firescului „a anunța”. Era polițist. Remarca astfel de detalii.

Michael Rebus străbătu livingul și dădu mai încet combina stereo care urla.

— Intră, John, strigă el. Vrei ceva de băut? Poate o cafea? Sau ceva tărie? Ce vânt te aduce?

Rebus se așeză ca și când ar fi fost în casa unui străin, cu spatele drept și o alură profesională. Examină pereții

lambrisați ai încăperii – asta era ceva nou – și fotografiile înrămate cu nepoata și nepotul său.

— Eram prin zonă, spuse el.

Michael, întorcându-se de la dulapul cu băuturi cu paharele pregătite, păru că-și amintește deodată. Sau poate doar juca o bună imitație a aducerii aminte.

— O, John, am uitat complet de tata! De ce nu mi-ai spus? La dracu', urăsc chestia *asta*.

— În cazul ăsta, bine că ești hipnotizator și nu Mickey, Omul-Memorie, nu? Dă-mi paharul ăla sau ți s-a lipit cumva de mână?

Michael zâmbi, simțindu-se absolvit de vină, și îi pasă paharul de whisky.

— Aia de afară e mașina ta? Întrebă Rebus, acceptând paharul. Mă refer la BMW-ul ăla uriaș.

Michael, zise zâmbind, încuviință din cap.

— Hristoase, zise Rebus. Da' știu că nu-ți refuzi multe.

— Nu mai multe decât le refuz lui Chrissie și copiilor. Ne extindem casa în spate. Un loc unde să punem un jacuzzi sau o saună. Astea sunt acum la modă, iar Chrissie e disperată să țină pasul cu vremurile.

Rebus luă o înghițitură de whisky. Era făcut din malț. Nimic din odaia aceea nu era ieftin, însă, pe de altă parte, nimic nu era tocmai de invidiat. Ornamente de sticlă, o carafă de cristal pe o tavă de argint, televizorul și aparatul video, sistemul hi-fi imposibil de mic, veioza de onix. Rebus se simți puțin vinovat pentru veioza aceea. El și Rhona le-o oferiseră lui Michael și Chrissie drept cadou de nuntă. Chrissie nu-i mai vorbea. Cine o putea învinui?

— Apropo, unde-i Chrissie?

— A, e plecată la niște cumpărături. Are mașina ei acum. Copiii sunt încă la școală. Îi va lua ea la întoarcere. Rămâi să mâncăm ceva?

Rebus ridică din umeri.

— Ești binevenit, îl asigură Michael, deși bănuia că Rebus nu va rămâne. Cum merge treaba la poliție? Tot atâta bătaie de cap este?

— Ne scapă unii, dar nu ne lăudăm cu asta. Prindem câțiva, iar cu aceștia ieșim în față. E la fel ca întotdeauna, presupun.

În cameră mirosea a mere glasate.

Michael vorbea mai departe:

— Îngrozitor ce se întâmplă cu fetele alea răpite...

Rebus dădu aprobator din cap.

— Da, spuse el. Da, e îngrozitor. Dar deocamdată nu putem spune că e vorba de niște răpiri, nu încă. N-am primit încă niciun bilet de răscumpărare sau altceva. Cel mai probabil e un caz comun de molestare sexuală.

Michael se ridică brusc din fotoliu.

— Comun? Ce e comun în asta?

— Așa spunem noi, Mickey, nimic altceva.

Rebus ridică iarăși din umeri și își termină băutura.

— Știi și eu, John, zise Michael, așezându-se la loc. Adică... și noi avem fiice. Vorbești cu atâta detașare despre treaba asta. Numai gândul că... e înfricoșător. Clătină din cap încet în felul acela universal care exprimă înțelegerea suferinței, dar și ușurarea că oroarea aceea era a altcuiva. E înfricoșător, repetă el. Și chiar aici, în Edinburgh, nici mai mult, nici mai puțin. Adică, nu te-ai gândi că așa ceva se poate întâmpla în Edinburgh, nu?

— În Edinburgh se întâmplă mai multe lucruri decât știi oamenii.

— Da. Michael făcu o pauză. Am fost acolo chiar săptămâna trecută, am avut spectacol la un hotel.

— Nu mi-ai spus.